

Υπόθεση C-555/21

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

9 Σεπτεμβρίου 2021

Αιτούν δικαστήριο:

Oberster Gerichtshof (Αυστρία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

19 Αυγούστου 2021

Ενάγουσα (νυν αναιρεσίβλητη ενώπιον του Oberster Gerichtshof):

Verein für Konsumenteninformation

Εναγομένη (νυν αναιρεσείουσα ενώπιον του Oberster Gerichtshof):

UniCredit Bank Austria AG

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Συμβάσεις πίστωσης για καταναλωτές για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία – Πρόωρη εξόφληση του ποσού της πίστωσης – Αναλογική μείωση των τόκων που πρέπει να καταβάλει ο δανειολήπτης και των εξόδων που εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης, αλλά όχι των εξόδων που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκειά της

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, άρθρο 267 ΣΛΕΕ

Προδικαστικό ερώτημα

Έχει το άρθρο 25, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/17/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης για καταναλωτές για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία και την τροποποίηση των οδηγιών 2008/48/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ και του

κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1093/2010, την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, στην περίπτωση που ο δανειολήπτης ασκήσει το δικαίωμά του να εξοφλήσει, εν όλω ή εν μέρει, το ποσό της πίστωσης πριν από τη λήξη του συμφωνηθέντος χρόνου, οι οφειλόμενοι τόκοι και τα έξοδα που εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης μειώνονται αναλογικά, ενώ δεν υφίσταται αντίστοιχη ρύθμιση για τα έξοδα που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Οδηγία 2014/17/ΕΕ, άρθρα 4 και 25, παράγραφος 1

Οδηγία 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, άρθρα 3 και 16, παράγραφος 1

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Hypothekar- und Immobilienkreditgesetz [νόμος περί ενυπόθηκων πιστώσεων και πιστώσεων για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία] (HIKrG), (όπως ίσχυε μέχρι τις 31.12.2020): Άρθρο 20 Πρόωρη αποπληρωμή

(1) Ο δανειολήπτης έχει ανά πάσα στιγμή το δικαίωμα να εξοφλήσει, εν όλω ή εν μέρει, το ποσό της πίστωσης πριν από τη λήξη του συμφωνηθέντος χρόνου. Η πρόωρη εξόφληση του συνολικού ποσού της πίστωσης, συμπεριλαμβανομένων των τόκων, συνιστά καταγγελία της σύμβασης πίστωσης. Οι τόκοι που οφείλει να καταβάλει ο δανειολήπτης σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης της πίστωσης μειώνονται ανάλογα με το προκύπτον μειωμένο ανεξόφλητο υπόλοιπο και, κατά περίπτωση, ανάλογα με τη μειωμένη, κατ' αυτόν τον τρόπο, διάρκεια της σύμβασης· τα έξοδα που εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης μειώνονται αναλογικά.

Verbraucherkreditgesetz [νόμος περί καταναλωτικής πίστης] (VKrG), άρθρο 16, παράγραφος 1

Konsumentenschutzgesetz [νόμος περί προστασίας των καταναλωτών] (KSchH), άρθρα 28, 29

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Η ενάγουσα είναι ένωση που έχει ως σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων των καταναλωτών. Η εναγομένη είναι πιστωτικό ίδρυμα και στις συναλλαγές της με τους καταναλωτές, στο πλαίσιο της σύναψης συμβάσεων ενυπόθηκων δανείων, χρησιμοποιεί έντυπα συμβάσεων τα οποία, υπό τον τίτλο «Πρόωρη αποπληρωμή», ρυθμίζουν το δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης του δανείου από τον

δανειολήπτη, καθώς και τη μείωση των καταβλητέων από τον δανειολήπτη τόκων και των εξόδων που εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης, ωστόσο, περιέχουν την ακόλουθη ρήτρα: «Διευκρινίζεται ότι τα έξοδα διεκπεραίωσης που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης δεν επιστρέφονται, ούτε καν κατ' αναλογία.»

- 2 Η ένωση άσκησε ενώπιον του Handelsgericht Wien [δικαστηρίου εμπορικών διαφορών Βιέννης, Αυστρία] αγωγή κατά του πιστωτικού ιδρύματος με αίτημα την παύση της χρήσης της ρήτρας αυτής και τη δημοσίευση της αποφάσεως στον τύπο. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο απέρριψε την αγωγή και έκανε δεκτό το αίτημα της εναγομένης για δημοσίευση στον τύπο της αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε η αγωγή. Αντιθέτως, το Oberlandesgericht Wien [εφετείο Βιέννης, Αυστρία] έκανε δεκτή την έφεση που άσκησε η ενάγουσα ένωση και δέχθηκε την αγωγή στο σύνολό της. Το Oberster Gerichtshof [Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία] καλείται τώρα να αποφανθεί επί της αιτήσεως αναιρέσεως την οποία άσκησε η εναγομένη κατά της εφετειακής αποφάσεως, επιδιώκοντας την αναβίωση της πρωτόδικης αποφάσεως.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 3 Η ενάγουσα ισχυρίζεται ότι η ρήτρα αντίκειται στο άρθρο 25, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης για καταναλωτές για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία, το οποίο προβλέπει ότι, σε περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής, ο καταναλωτής δικαιούται μείωση του συνολικού κόστους της πίστωσης, μείωση που συνίσταται στους τόκους και τις επιβαρύνσεις για το εναπομένον διάστημα της σύμβασης. Όσον αφορά την κατ' ουσίαν πανομοιότυπη διάταξη του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/48/ΕΚ για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έκρινε, με την απόφασή του της 11ης Σεπτεμβρίου 2019, Lexitor (C[-]383/18, EU:C:2019:702), ότι τόσο τα έξοδα που εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης όσο και εκείνα που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της πρέπει να μειώνονται. Κατά την ενάγουσα, η νομολογία αυτή θα πρέπει επίσης να εφαρμόζεται στις ενυπόθηκες πιστώσεις και στις πιστώσεις για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία. Η διάταξη του άρθρου 20, παράγραφος 1, του αυστριακού Hypothekar- und Immobilienkreditgesetz [νόμου περί ενυπόθηκων πιστώσεων και πιστώσεων για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία] (HlKtG) που μεταφέρει την οδηγία 2014/17/ΕΕ στο εθνικό δίκαιο διαμορφώθηκε κατά το πρότυπο της διάταξης του άρθρου 16, παράγραφος 1, του αυστριακού Verbraucherkreditgesetz [νόμου περί καταναλωτικής πίστης] (VKtG) που μεταφέρει την οδηγία 2008/48/ΕΚ στο εθνικό δίκαιο· οι διατάξεις αυτές προέβλεψαν κατά τον ίδιο τρόπο αναλογική μείωση των τόκων και των εξόδων που εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης τα οποία πρέπει να καταβάλει ο δανειολήπτης σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης χωρίς, ωστόσο, να κάνουν αναφορά στα έξοδα που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης. Κατά την ενάγουσα, οι δύο αυτές διατάξεις πρέπει να ερμηνευθούν κατά τρόπο σύμφωνο προς την οδηγία, υπό την έννοια της

προπαρατεθείσας αποφάσεως του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία τα έξοδα που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης πρέπει επίσης να μειώνονται.

- 4 Η εναγομένη αντέττει ότι η προπαρατεθείσα απόφαση εκδόθηκε μόνο σε σχέση με την οδηγία 2008/48/EK και ότι δεν έχει εφαρμογή στις πιστώσεις για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία. Μολονότι οι διατάξεις των οδηγιών και των νόμων μεταφοράς τους στο εθνικό δίκαιο είναι σχεδόν πανομοιότυπες, εντούτοις πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ τους λόγω των ιδιαιτεροτήτων των συμβάσεων ενυπόθηκων δανείων και λαμβανομένου υπόψη ότι στις οδηγίες αυτές το συνολικό κόστος της πίστωσης ορίζεται κατά διαφορετικό τρόπο. Οι ενυπόθηκες πιστώσεις και οι πιστώσεις για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία επιβαρύνονται με πολύ μεγαλύτερα έξοδα ανεξάρτητα από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης. Ως εκ τούτου, κατά την εναγομένη, η απόφαση Lexitor δεν επηρεάζει τη ρήτρα. Ακόμη και αν υποθεθεί ότι συμβαίνει αυτό, το άρθρο 20, παράγραφος 1, του ΗΚΓ [νόμου περί ενυπόθηκων πιστώσεων και πιστώσεων για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία], λόγω του σαφούς γράμματός του και της σαφούς βουλήσεως του νομοθέτη, δεν θα επιδέχονταν ερμηνεία σύμφωνη με την οδηγία υπό την έννοια αυτή διότι δεν συντρέχει περίπτωση μη ηθελημένου ρυθμιστικού κενού.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αποφάσεως περί παραπομπής

- 5 Η απόφαση του Oberster Gerichtshof [Ανωτάτου Δικαστηρίου] δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου (άρθρο 267 ΣΛΕΕ). Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, το επιληφθέν εθνικό δικαστήριο, εν προκειμένω, οφείλει, κατ' αρχήν, να εκτιμήσει τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Το δικάζον τμήμα δεν συμερίζεται την άποψη του Oberlandesgericht [εφετείου] ότι η ερμηνεία του άρθρου 25 της οδηγίας 2014/17/ΕΕ είναι τόσο σαφής, ώστε να πρέπει να γίνει δεκτή η ύπαρξη acte clair.
- 6 Με την απόφαση Lexitor, το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 36, ότι το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/48/EK έχει την έννοια ότι το δικαίωμα του καταναλωτή σε μείωση του συνολικού κόστους της πίστωσης σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησής της περιλαμβάνει άπαντα τα έξοδα των οποίων η καταβολή επιβλήθηκε στον καταναλωτή. Η οδηγία αυτή σκοπεί να διασφαλίσει αυξημένο επίπεδο προστασίας των καταναλωτών (σκέψη 29). Το ενδεχόμενο να περιλαμβάνονται στη μείωση του συνολικού κόστους της πίστωσης τα έξοδα που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης δεν μπορεί να περιαγάγει τον πιστωτικό φορέα σε δυσανάλογα μειονεκτική θέση, δεδομένου ότι το άρθρο 16, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48/EK προβλέπει το δικαίωμα αποζημίωσης του πιστωτικού φορέα για έξοδα ενδεχομένως σχετιζόμενα με την πρόωρη εξόφληση της σύμβασης. Κατά το αιτούν δικαστήριο, υπάρχουν επιχειρήματα τόσο υπέρ της ερμηνείας του άρθρου 25, παράγραφος 1, της

οδηγίας 2014/17/ΕΕ σύμφωνα με τα κριτήρια που εκτίθενται στην απόφαση Lexitor, όσο και κατά της ερμηνείας αυτής:

- 7 Υπέρ της ερμηνείας υπό την έννοια της αποφάσεως Lexitor συνηγορεί, κατ' αρχάς, το γεγονός ότι το γράμμα του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/48/ΕΚ είναι σχεδόν πανομοιότυπο με το γράμμα του άρθρου 25, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/17/ΕΕ όσον αφορά τη δεύτερη περίοδο των δύο αυτών διατάξεων. Ο σκοπός της οδηγίας 2008/48/ΕΚ, ο οποίος συνίσταται στο να διασφαλίσει αυξημένο επίπεδο προστασίας των καταναλωτών, ισχύει επίσης για την οδηγία 2014/17/ΕΕ.
- 8 Ωστόσο, υπάρχουν επίσης σοβαροί λόγοι εναντίον μιας τέτοιας ερμηνείας: Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2008/48/ΕΚ, η οποία εκδόθηκε το 2008, η οδηγία αυτή δεν εφαρμοζόταν στις συμβάσεις πίστωσης που εξασφαλίζονται είτε με υποθήκη είτε με άλλη παρόμοια εγγύηση που χρησιμοποιείται γενικά σε κράτος μέλος για ακίνητα περιουσιακά στοιχεία, ή που εξασφαλίζονται βάσει δικαιώματος σχετιζομένου με ακίνητα περιουσιακά στοιχεία, ούτε στις συμβάσεις πίστωσης σκοπός των οποίων είναι η απόκτηση ή διατήρηση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας επί εγγείου ιδιοκτησίας ή επί υπάρχοντος ή υπό κατασκευή κτιρίου. Επομένως, η εφαρμογή του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/48/ΕΚ στην πρόωρη εξόφληση των εν λόγω εγγείων πιστώσεων αποκλειόταν ανέκαθεν. Η οδηγία 2014/17/ΕΕ, η οποία εκδόθηκε μόλις το 2014, ρύθμισε για πρώτη φορά ορισμένες πτυχές των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με τις συμβάσεις που καλύπτουν τις πιστώσεις σε καταναλωτές οι οποίες εξασφαλίζονται με υποθήκη ή με άλλο τρόπο και αφορούν ακίνητα που προορίζονται για κατοικία (άρθρο 1 της οδηγίας 2014/17/ΕΕ). Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συμβάσεων ενυπόθηκων πιστώσεων και πιστώσεων για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία είναι ότι αυτό το είδος δανειακής σύμβασης συνδέεται συνήθως με ένα ευρύ φάσμα εξόδων που είναι ανεξάρτητα από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης και των οποίων το ύψος ουδόλως επηρεάζεται από το πιστωτικό ίδρυμα, έξοδα τα οποία δεν υφίστανται στην περίπτωση των «απλών» συμβάσεων καταναλωτικής πίστης που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2008/48/ΕΚ. Στο μέτρο που, σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 4, σημείο 13, της οδηγίας 2014/17/ΕΕ, στο «συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή» περιλαμβάνονται και τα εφάπαξ τέλη για την εκτίμηση της αξίας του ακινήτου, για την εγγραφή της υποθήκης στο βιβλίο μεταγραφών ή για τη βεβαίωση του γνησίου των υπογραφών των οποίων η καταβολή επιβάλλεται κατά κανόνα στο πλαίσιο αυτού του είδους των συμβάσεων, αλλά τα οποία, εν τέλει, δεν εισρέουν στην επιχείρηση του πιστωτή, το αιτούν δικαστήριο δεν φαίνεται να αποκλείει την ερμηνεία του άρθρου 25, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/17/ΕΕ, ότι, στον τομέα των πιστώσεων για ακίνητα, δεν θα πρέπει να αναγνωρίζεται δικαίωμα μείωσης των εξόδων που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης. Τα συμφέροντα προστασίας των καταναλωτών δεν εμποδίζουν μια τέτοια ερμηνεία, διότι ακριβώς η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα να επιστρέφει τέτοια έξοδα που δεν εξαρτώνται από τη χρονική διάρκεια ισχύος της σύμβασης μπορεί να δημιουργήσει υποχρέωση αποζημίωσης για

ενδεχόμενα έξοδα που έχουν άμεση σχέση με την πρόωρη εξόφληση κατά την έννοια του άρθρου 25, παράγραφος 3, της οδηγίας 2014/17/ΕΕ.

- 9 Η απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου εξαρτάται από την απάντηση που θα δοθεί στο ερώτημα που υποβάλλεται στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, η ρήτρα που χρησιμοποίησε η εναγομένη ήταν σύμφωνη με τη νομοθεσία που ίσχυε μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2020, οπότε η χρήση της δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να δημιουργήσει υποχρέωση παράλειψης εκ μέρους της εναγομένης. Αντιθέτως, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, εναπόκειται στο Oberster Gerichtshof [Ανώτατο Δικαστήριο] να απαντήσει στο ερώτημα αν και, ενδεχομένως, πώς μπορεί να ερμηνευθεί σύμφωνα με την οδηγία το άρθρο 20, παράγραφος 1, του ΗΚrG [νόμου περί ενυπόθηκων πιστώσεων και πιστώσεων για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία], όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή του.